

Kinolis (Ginolu) Kalesi

Cihan için...*

Dr. Erdal ESER**

Özet

Kinolis (Ginolu) Kalesi, Kastamonu İli'ne bağlı Çatalzeytin İlçesi'nin 5 km. batısında yer alır. M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren yerleşim gördüğü, arkeolojik veriler ve tarihi kaynaklar yardımıyla öğrenilmekle birlikte, kalesinin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Topografik şartların olumsuzluğu ve erken dönemlerden itibaren deniz ulaşımının tercih edilmesi, yerleşme hakkında bilgi edinilmesini güçleştiren etkenler arasındadır. Venedik ve Ceneviz kolonizasyonu sırasında önem kazandığı anlaşılan Kinolis Kalesi'nin günümüz hali; mevcut izler, bölge tarihçesi ve ilgili kaynakların yardımı ile 9.-11. yüzyıllara tarihlendirilebilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kinolis, Kara Deniz, Çatalzeytin, Paflagonya, Kale, Ginolu

Abstract

The Castle of Kinolis is on the west part of Çatalzeytin village of Kastamonu. According to architectural and historical sources it can be determined that it has been inhabited since 5th century B.C. but the construction date of the castle cannot be exactly determined. The negative topographical conditions and the maritime transportation which has been activated since the early periods are the important reasons for the lack of information in our research. The castle which was very important during the colonization period of Venice and Genoese can be dated to 9th-11th centuries, according to the historical sources of the region and existing physical remains.

Key Words: Kinolis, Black Sea, Pontus Euxsenios, Çatalzeytin, Paphlagonia, Castle, Ginolu

1-YERİ ve ADI

Kale; Kastamonu İli'ne bağlı Çatalzeytin İlçesi sınırları içerisinde, ilçe merkezinin 5 km. batısında, kara yolundan yaklaşık 400 m. içeride, Sürtüven Burnu olarak bilinen kayalık üzerinde yer almaktadır (Anonim, 1970: 153), (Çiz.1, Res.1).

* Cihan Sözmen (1982-2004); "Hocam, ben Konya Arkeoloji'den geldim" derken, bu kadar çabuk gideceğin kimin aklına gelirdi...

** Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi, Sivas

¹ Batı Karadeniz bölümünde (Kastamonu ili) ilçe merkezi. Ekim (2000) nüfus sayımına göre merkez 3 452, köyler 5 060 olmak üzere toplam 8 512. Karadeniz kıyısında aynı adlı bir dere ağzında, Abana ve Türkeli iskeleleri arasında yer alır. İnebolu'nun 53 km. doğusunda, karayoluyla Kastamonu'ya Devrekani üzerinden 94 km. uzaklıktadır. Yüzölçümü 318 km² en yüksek yeri Kokarca Dağı 918 m.'dir. Arazisi engebeli ve ormanlık olup, tarım alanları fazla yer tutmaz (mısır, keten vb). Kıyıda balıkçılık yapılır. Ayrıntılı bilgi için, <<http://www.catalzeytin.com>>. İlçe topraklarında bir alaşım elementi olan mangan bulunmakla birlikte, ticari değeri bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Konu ile ilgili bir çalışma için bkz. (Ünal, 1984)

İncelenen yayınlarda Antik Paphlagonia/Paflagonya Bölgesi'nde²; *Cimolis/Cinolis*, *Kimolis*, *Kinolis*, *Qinoli*, *Quinori*, *Quinopoli* adları ile yer alan yerleşme, günümüzde Ginolu/Ginoğlu olarak adlandırılmaktadır. Çeşitli şekillerde yazılmış olmakla birlikte ismin kökeni ve anlamı hakkında bilgi bulunmamaktadır (Umar, 1993: 442, 444).³ Araştırmacılarından Zgusta (1984: 263)'te, *Κίωλις*, *Κίωλις* isminin Kyklad'larla ilişkili olabileceğini işaret etmektedir. Bununla birlikte, bağlantıyı kesinleştirecek bir veri bulunmamaktadır.

2-KAYNAKLAR

2.1. Antik Dönem Kaynakları:

Skylax (M.Ö. 6. Yüzyıl),
"...bir Yunan şehri olan Kinolis..."⁴

Strabon (XII-III/10), (M.Ö. 1.-M.S. 1. Yüzyıl)

".....Karambis'ten sonra Kinolis'e ve Antikinolis'e ve küçük bir kasaba olan Abonuteikhos'a (İnebolu) ve Armene'ye gelinir" (Strabon, 1991: 17).

Pliny (Plynus) (II-VI/5-6), (M.Ö. 1.-M.S. 1. Yüzyıl)

".....Cimolis ve Stephane (Ayancık) yerleşmeleri..."(Pliny, 1942: 341).

2.2. Haritalar:

Calder (1958)

Roma Dönemi Anadolu Yolları'nı gösteren haritalarda, Abonateichos/Ionopolis (İnebolu)'ten sonraki ilk durak olarak, o günlerdeki adı ile Cinolis yer alır (Calder, 1958).

Battista Agnese (1536), (1997)

Günümüzde, Venedik Correr Müzesi'nde bulunan bir portolon üzerinde, Ginopoli ve Ginnoli adlı iki yerleşim dikkati çeker (Anonim, 1997: no 18).⁵

Anonim (1310/1894)

1310 tarihli Kastamonu Salnamesi'nde yer alan bir haritada Kinolu'nun doğusunda bu kez Çatalzeytin'in yer aldığı görülür.

2.3. Seyahatname-Gezi Günlüğü:

Clavijo (1403-06), (1993)

Gezisinin İstanbul-Trabzon bölümünde sırasıyla Ereğli, Amasra ve İnebolu'dan bahseder. İnebolu sonrası deniz yolu ile Sinop'a geçtiği için, İnebolu-Sinop arası yerleşmeler hakkında bilgi vermemektedir.

² *Paphlagonia*, doğuda *Halys* (Kızılırmak) nehri ile, güneyde *Galatlar* ve *Phyrgler* batıda, *Bthynler* ve *Mariadynler* ve kuzeyde *Pont Euxsenios* (Karadeniz) ile sınırlanmıştır. Şimdi bu ülke, her ikisi de *Halys* nehrinden *Bithynia*'ya kadar uzanan iç kısım ve kıyı kısım olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Strabon, 1991:16, 17; Işık, 2001: 70; Foss, 1991: 1579); Antik Çağ yazarlarından Homeros, *Ilyada* adlı eserinde bölgeyi anarken; Kytoros (Cide), Sesamos (Amasra), Parthenios (Bartın Çayı) ve Yüksek Eriythinoi (Çakraz yakınında bir tepe)'den bahsetmektedir (1984: 120).

³ Bu çalışmada yapı ve bulunduğu yerleşme için, ilk kaynak verisi olan *Kinolis* adı kullanılacaktır.

⁴ Literatüre, *Skylax* ya da *Skilaks* olarak geçen Kariyalı Antik Çağ yazarının; Pers Kralı Darius tarafından, İndus'tan Arabistan yarım adasını dolaşmak ve Kızıldeniz'den Akdeniz'e ulaşmakla görevlendirildiği bilinmektedir (Anonim, 1973: 410); *Skylax*'ta yer alan bilgi için (Gökoğlu, 1952: 19-20); *Skylax*, (<http://www.le.ac.uk/ar/gjs/skylax_for_www_02214.pdf>, 90, 2001).

⁵ Portolon, İtalyanca Portolano, limanların yerlerini gösteren harita. Bkz. (Anonim, 1972: 25)

Evliya Çelebi (17. Yüzyıl)

"Sinop Kalesi, Amasra'nın doğu yönündedir. İkinin arası karadan 5 konaktır,;...İstefan (Ayancık) Köyü; bütün evlerinde kiremit yerine Kayağan taşı görülür.

2.4. Tarihi Coğrafya Araştırmaları:

De Saint Martin (1852)

"Daha az kalabalık olan iki şehir: Kinolis ve Amastris kendi kendilerine yamaçtaki yerlerine geçtiler." (De Saint Martin, 1852: 395).

Bijişkyan (1817-1819), (1969)

"Kinolu, Apana'dan oniki mil ötededir. Eskiden Kinolis denilen bu yerde harâbeler görülür. Adi bir yer olan Çatalzeytin Kinolu'ya dokuz mil uzaklıktadır. Gemiler bu koyun içinde Ağlıman'a kadar zorluk çekerler" (Bijişkyan, 1969: 26)

2.5. Çağdaş İnceleme-Araştırmalar:

Yerleşme ve kale hakkında modern araştırma-inceleme sayısı fazla değildir. Çoğunlukla birbirinin tekrarı bilgiler içeren bu çalışmalar şunlardır;

Ruge (1921)

Ansiklopedi maddesi olarak hazırlanmıştır. Konum ve kaynaklar hakkında kısa bilgi içerir (Ruge, 1921: 435).

Gökoğlu (1952)

Araştırmacı yerleşme ve kaleyi ayrı başlıklar altında incelemiştir.

Ginolu (Cinolis):

"Bu eski iskan yeri Karadeniz sahilinde, Çatalzeytin'in bir saat batısındadır. Burada Sürtüven ve Karadeniz tepesi denilen iki kale ile, arasında Karadeniz ve Ginolu adıyla küçük iki liman vardır. Ginolu para kesmediğine göre daima Sinob'un idaresi altında kalmıştır. M.Ö. 340 tarihinde yaşayan Yunan muharriri Skylax burasını (Koronis) deye isimlendirdiğine göre M.Ö. 4 üncü yüzyılda varolduğunu kabul etmek lazımdır. Kapadokya valisi Arrianos limanın biraz açık olduğundan, eski adı Kinolis olup ancak yazın emin bir liman olabildiğinden bahseder. Marcianos bir köy olduğunu kaydeder. (Ptolemaios 5 4 2), (Plinius N. H. 6 2 5) de de burası hakkında kayıtlar vardır. Osmanlılar çağında 1268 H. yılına kadar Kastamonu'ya, ondan sonra da Sinob'a bağlı bir kadılık iken bugün eski iskan yerinde 4 ev, 3 dükkan ve 3 kahveden başka bir şey kalmamıştır" (Gökoğlu, 1952: 19-20).

Ginoğlu Kalesi:

"Çatalzeytin'in bir saat batısında olan bu kale, batıdan doğuya doğru denizin içine uzayan ve tahminen boyu 130, eni 39 m.yi bulan ve Sürtüven burnu denilen tabii bir tepenin üzerine yapılmıştır. Kuzeyi tahminen 15 m. yükseklikteki dik kayalar halinde denize inmektedir. Diğer tarafları zayıf olduğundan sun'i sur ve burçlarla

⁶ Seyyah aynı yerde özellikle İnebolu'nun kale civarında, yörenin en güzel kerestelerinin bulunduğunu ve bunlarla gemi ve sair eşyaların yapıldığını belirtmektedir (Clavijo, 1993: 59-66). Bu bilgi, Belke (1996: 233) tarafından, Kinolis'le de ilişkilendirilmektedir.

⁷Evliya Çelebi Trabzon ziyareti sırasında İnebolu'dan kayıkla Şatır Köyü'ne gelerek, karadan İstefan (Ayancık) Köyü'ne gider. Ginolu'ya çok yakın geçmesine rağmen uğramamıştır (Atsız, 1991: 159-161).

takviye olunmuştur. Bugünkü sur artıkları güney ve batı taraflarında bulunmaktadır. Kalenin ortasında moloz taşından harçla yapılmış bir su mahzeni bulunmaktadır. Bunun doğusunda ayrıca bir de bina enkazı vardır. Burası M.Ö. 4 üncü yüzyılda meskun ise de bugün ayakta duran kale bir Osmanlı eseridir"(Gökoğlu, 1952: 161).

Ziegler ve Sontheimer (1969)

Ruge (1921: 435)'te yer alan bilgileri tekrarlamaktadır (Ziegler ve Sontheimer, 1969: 212).

Umar (1988b)

"Yarımadadaki ilkçağ ve ortaçağ kentçiği, surla çevrili idi. Kıstakta, surların anıtsal propylon'lu (ön kapılı) bir girişi vardı. İlkçağ surlarından ve propylon'dan şimdi temel üstünde görünür parça kalmamıştır. Kent alanında toprak yüzeyi çok bol tarihsel keramik kırığıyla karışık ise de orada görülen kalıntılar yalnız, geç Bizans çağında yarımada kentini çeviren, toplama taşla örtülmüş zevksiz bir sur duvarının parçaları ve böylece çevrili bölümün orta yerinde, yine aynı çağdan, aynı teknikle yapılmış kare planlı küçük bir yapının temel üstü bölümüdür; yapı içi girilemez bir çalılıkla örtülü bulunduğundan, içinde inceleme yapılamıyor. Burada, sur dışı nekropolis'de İÖ 6. yüzyıl yapıtı arkhaisk bir mezar stel'i bulunmuştur" (Umar, 1988b: 19-21, bil.21).

Belke (1996)

Araştırmacı, kalede Santa Maria adlı bir kilisenin varlığından bahsetmekte ve 11. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bir mühür buluntusu hakkında bilgi vermektedir (Belke, 1996: 232-233).

Freely (1996)

"...Ginolu, iki yanında birer limanla birlikte denizle çevrili dağlık bir ,burun üzerindeki Antik Grek şehri üzerine kurulmuştur. Antik Kinolis olarak tanınan yerleşmenin adı az bozulmuş, yakınındaki çok az bölümü korunmuş Bizans yapımı olduğu açık olan kale kalıntısı Ginolu Kalesi olarak bilinir" (Freely, 1996: 39).

3. TARİHÇE⁸

İlk Çağ'da Hitit egemenliğinde olan Paphlagonia; M.Ö. 14. yüzyılda Kaşkalar, M.Ö. 1230'da Frigler; M.Ö. 695'te Kimmerler ve M.Ö. 652-625'te Lidyalılar tarafından ele geçirilmiştir.

M.Ö. 9. yüzyıldan itibaren deniz ulaşımında sınırların zorlanması üzerine; Yunan gemicileri bir taraftan Marmara'dan geçip Karadeniz'e açılırken, diğer taraftan Rodos ve Kıbrıs üzerinden Suriye ve Fenike kıyılarına uzanmaya başlamışlardır. Karadeniz'e yönelik ticari seferler erken bir tarihte başlamakla birlikte, Yunan Şehir Devletleri'nin Karadeniz Kolonizasyonu M.Ö. 750-550 yılları arasında gerçekleşir (Mansel, 1984: 557). Kuruluş tarihleri kesin olarak bilinemesi de, Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi), Sesamos (Amasra), Kytoros (Cide), Abonou Teiklos (İnebolu), Amisos (Samsun), Trapezous (Trabzon), Kotyora (Ordu) gibi yerleşmeler, ya yeni kurulmuş ya da yeni gelenler tarafından ele geçirilmiştir. Bu durum hakkında, Antik Çağ

⁸Mevcut kaynak ve araştırmalarda Kinolis'in geçmişine ilişkin veri azlığı, bölge tarihçesi içerisinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

⁹*Paphlagonia* için bkz. (not 2).

¹⁰Dönemin metropolleri olarak anılan bu yerleşmeler içerisinde seramik verisi ile tarihlendirilebilenler; Sinope (M.Ö.640-600) ve Amisos (Samsun, M.Ö. 600-575)'tur. Kytoros (Cide), Kromna (Kurucuşile yakını) ve

yazarlarından Skylax (M.Ö. 508); güneyde, Anadolu'da, bugünkü Kocaeli bölgesinin Bithynia Traklarından başlayarak, ırk bakımından kökenlerinin belirlenmesi mümkün olmayan, ancak doğuda *kafkasyalı* ve batıda *değişik kökenli* kabul edilmelerine sık rastlanılan bir çok kavim saymaktadır (Decel, 1977: 230-246, bil.240).

M.Ö. 670'e doğru kolonizasyona başlayan Miletoslular'ın bu çağı, Persler'in doğudaki genişlemelerine değin yaklaşık olarak iki yüz yıl devam eder. M.Ö. 546'da Persler'in, Batı Karadeniz kıyılarını ele geçirmeleri, Yunanlılar'ın Karadeniz kolonileriyle ilişkileri için engel oluşturmuştur. Persler'le yapılan savaşlar nedeniyle Anadolu'nun, Ege Bölgesi'nden ayrılması üzerine, Doğu; Yunanlılar'ın ürettiği şarap, zeytinyağı, çeşitli mallar, sanat eserleri ya da, Yunan tüccarları tarafından toplanıp kendi mallarıyla değış tokuş edilen ham maddeler için iyi bir alıcı olmaktan çıkmıştı.

Pers egemenliğine son veren İskender'in M.Ö. 323'te ölmesi sonrasında bölgede Pontos Kralı Mitridates'in hakimiyeti görülür.

Bu dönem sonrasında Karadeniz ve Paphlagonia'da Roma yönetimi başlamıştır.¹³ Roma İmparatorluğu sonrasında bölgede Bizans egemenliği söz konusudur ve M.S. 922 yılında Bizans İmparatorluğu'na bağlı bir eyalet haline gelene değin sayısız Arap saldırı ve yağmasına sahne olur. Bu döneme ait Piskoposluk listelerinde; Gangra (Çankırı), Pompeiopolis (Taşköprü), Sora (Zora Köyü?), Amastris (Amasra), Ionopolis (İnebolu) ve Dadybra (Daday)'nın adı geçer ki, dönemin önemli şehirlerinin bunlar oldukları düşünülebilir (Jones, 1971: 538, Tablo XXI).

Bizans egemenliği sırasında, Karadeniz kıyılarında özellikle Venedik ve Ceneviz Şehir Devletleri'nin ticari faaliyetleri dikkat çeker. Venedik Cumhuriyeti, 992, 1082'de yaptığı anlaşmalarla ticari açıdan önemli ayrıcalıklar elde eder ve Bizans Devleti'ne ait bütün yerlerde, hatta İstanbul'da da, herhangi bir vergi ödemek zorunda kalmadan her türlü emtia ile serbestçe ticaret yapabilme izni alır (Ostrogorsky, 1986: 331; Turan, 1990: 22-23).

Benzeri ticari anlaşmaların, Cenevizliler'le de yapıldığı görülmektedir. 1142, 1155'de ve 1261'de yapılan anlaşmalarla; *Venedik'e karşı silahlı yardımda bulunulması karşılığında, bütün imparatorluk arazisinde geniş ayrıcalıklara, vergi ve gümrük*

Amastris (Amasra)'nın kuruluş tarihi ise, kaynak verileri ile yaklaşık olarak M.Ö. 494 olarak verilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Hind, 1971: 1).

¹¹ Antik Çağ yazarlarından Pliny (1942: (Not 6), (V-112), Miletoslular'ın bu yörede 90 kadar şehir kurmuş olduklarını bildirmekte ise de bu şehirlerden bir kısmının *Emporion* (kıyıda kurulmuş pazar yeri) düzeyini aşmamış olduklarında şüphe yoktur (Mansel, 1984: 160, 168).

¹² Pers tehlikesi ve Yunan şehir devletlerinin mücadelelerine rağmen, en karışık dönemde bile özellikle güçlü donanması ile Atina'nın, Karadeniz ülkelerinden hububat ve ham maddeler getirmeğe devam ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıntı için bkz. (Mansel, 1984: 266, 305 ve 323).

¹³ Mitridates'e karşı savaşan Roma güçleri, Marmara ve Karadeniz kıyılarındaki şehirleri ve bu arada Kizikos, Herekleia (Ereğli), Sinope (Sinop) ve Amisos'u (Samsun) işgal ederek ağır vergiye bağladılar M.S. 85-74 (Mansel 1984: 489-490). İlk kuruluşları Yunan kolonizasyonu dönemine rastlayan Herekleia (Ereğli), Sesamus/Amastris (Amasra), Abonuteichus (Abana), Cytoros (Cide), Sinope (Sinop), Trapezus (Trabzon), Cotyora (Ordu), Roma İmparatorluğu döneminde Karadeniz'in batı kıyılarındaki önemli yerleşmeler olarak anılmaktadırlar (Jones, 1971: 147-150).

¹⁴ Ayrıca, (De Saint-Martin, 1852: 438)'de verilen Bizans Thema Listesi'nde, Paphlagonia Theması'nın şehirleri başlığı altında da aynı liste verilmektedir. Önemli bir Tarihi Coğrafya çalışması olan (Texier, 1862: 621-624)'te yer alan *Paphlagonie* başlığı altında, bölgenin önemli şehirleri olarak; Trabzon, Sinop, İnebolu, Amasra ve Cideros anılmaktadır. Benzer bir durum; (Ramsay, 1962)'de, *Honorias* ve *Paphlagonia*'ya ait yerleşme listelerinde de görülmektedir. Karşılaştırma için bkz. (Le Quien, 1958: 549-566).

muafiyetine sahip olmaları, bütün ülkede, ticaret için kendilerine pazar yerleri tahsis edilmesi kararlaştırılıyordu. Böylece, Venedik'in Ege Denizi'nin güney kısmına hakim olmasına karşılık, Cenevizliler; gerek kuzey adalarında ve Marmara Denizi'nde, gerekse Karadeniz'de kendisine kuvvetli bir durum yaratmış; Galata'dan, Akdeniz, Karadeniz ve bunun arkasındaki ülkelere giden deniz yolunu kontrol etmeye başlamıştı (Bratianu, 1929: 81; Ostrogorsky, 1986: 415, 452; Turan, 1990: 27-29; Heyd, 2000: 482, 493).

"Cenevizliler, İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e çıktıklarında gözlerini biri Kuzey Anadolu sahilleri, diğeri Kırım olmak üzere iki yöne çevirmişlerdi. Güney sahillerindeki limanlar, yerel pazarlar olmaları dışında Anadolu'dan geçen Asya-Avrupa arası ticaret yollarının varış ve çıkış noktalarında bulunmaları yönünden de önem taşıyorlardı. Gerçekten de Karadeniz, Mısır ile Suriye ya da Anadolu üzerinden doğuya uzanan ilk iki yolun dışında, Avrupa-Asya arası ticarete üçüncü büyük yolu oluşturuyordu. Üstelik Suriye yolu Avrupalılar'a kapanınca, yani XIII. Yüzyıl sonlarında Karadeniz ticareti önem kazanmıştı." (Turan, 1990: 46-52, bil.46).

Karadeniz'in doğu ile yapılan ticarete her zaman önem taşıdığı bilinmektedir. Kullanılan rota, W. Heyd tarafından şöyle belirtilmektedir: "Eski Çağlar'da, Yakın-doğu mallarının Amu-Derya diyarlarından Hazer Denizi'ne kadar genellikle izlediği bir yol vardı; Hazer Denizi'nde gemiye yüklenir, denizi geçer, Aras'ın kaynağına doğru çıkar, sonra Phase'den iner ve nihayet Karadeniz'i aşardı" (Heyd, 2000: 6, not 28).

Bu önemli ticari bölgede; Finogonya (Kefken), Amastris (Amasra), Sinope (Sinop), Amisos (Samsun), Vatiza (Fatsa) ve Trabzon, Karadeniz'deki Ceneviz kolonisinin ana yerleşmeleri idi. Karadeniz ticareti için Venedik ve Cenevizliler'in sürekli çekişme halinde oldukları görülmektedir. Öyle ki, bu yarış 1298 ve 1350 yıllarında büyük savaşlara neden olmuştur. Savaşların ana nedeni; Cenevizliler'in, Karadeniz ticaretinin tümünü kontrol etmek istemeleridir (Ostrogorsky, 1986: 486).

1071 sonrası Anadolu'ya gelen Türk kuvvetleri Karadeniz'e ulaşamamışlardır. Ancak, 1241 Moğol istilası ile birlikte ilişkilerin yoğunlaştığı görülmektedir. Bölge, 1204 yılında kurulan Trabzon Pontus Devleti'nin himayesi altındadır. İmparator David Komnenos'un; Sinop'un batısındaki Karadeniz sahilini, Herakleia (Ereğli) ve Amastris (Amasra)'i alan Nicea (İznik) Rum İmparatoru Laskaris'i yenmesi üzerine Selçuklu kuvvetleri Karadeniz'de görülmeye başlar (Umar, 1988a: 123). Sultan I. İzzeddin Keykavus'un (1210-19), 1214 yılında Sinop'u alışı ile bölgede Selçuklu hakimiyeti başlar. Selçuklu Devleti'nin tarih sahnesinden silinmesine paralel olarak, Pervane, Çandar ve Çobanoğulları beylikleri bölgede söz sahibi olurlar (Umar, 1988a: 127; Yücel, 1991: 35, 53).

1300 yılına gelindiğinde, hemen hemen bütün Anadolu, Türk hakimiyetine geçmiş bulunuyordu. Kısa bir süre sonra, İznik, İzmit, Bursa, Sardes, Philedelphia, Magnesia gibi bir kaç korunaklı kale ve Karadeniz Ereğli'si, Foça ve İzmir gibi liman şehirleri Türk seli ortasında birer adacık halini almışlardı (Ostrogorsky 1986: 454).

15. yüzyılda, Fatih Sultan Mehmet'le başlayan fetih hareketleri, İstanbul'un alınışı ile hız kazanır ve Karadeniz sahilleri de Osmanlı İmparatorluğu'na katılmaya başlar. 1466 tarihinde bir Ceneviz antrepostu olan Amastris (Amasra)'nın alınması

¹⁵ Venedik-Bizans-Ceneviz ilişkileri için bkz. (Nicol, 2000: bil.200-233).

¹⁶ İbn Bibi (1996: 170 vd.); "İzzeddin Keykavus, Antalya limanı vasıtasıyla Türkiye'nin Akdeniz ile münasebetlerini nizama kormak, Karadeniz yolunu ve mahrecini de emniyet altına almak mecburiyetinde idi. Zira, yalnız Türkiye'nin idhalat ve ihracatı değil, milletler-arası kervan yolları ve ticaretin gelişmesi de Samsun ve Sinop limanlarının Türk hakimiyetinde bulunmasını gerektiriyordu." Bununla birlikte; Sinop'un Türkler tarafından fethi ve zengin tüccarların bölgeye yerleştirilmeleri ile ilgili olarak bkz. (Turan, 1993: 303-307, bil.304.)

üzerine, merkezi Sinop olan Candaroğulları Beyliği de Osmanlı topraklarına katılır. Bunu izleyen yıllarda Trabzon'un da Osmanlı topraklarına eklenmesi ile Karadeniz'in güney sahilleri tamamen Osmanlı hakimiyetine alınır (Decel, 1977: 244, 245). Osmanlı Dönemi içerisinde önce Kastamonu'ya bağlı iken sonra Çatalzeytin'le birlikte Sinop'a bağlanan Ginolu, günümüzde Kastamonu İli sınırları içerisinde, ilçe merkezi olarak yer almaktadır.

4. YAPI TANITIMI

4.1. Günümüz Durumu:

Güneyden surlara yakın inşa edilmiş konutlarla çevrelenen kale, büyük ölçüde harap durumdadır (Res.2).

Kalenin üzerinde yer aldığı alan, batıdan doğuya doğru yükselmektedir. Yakın zamanda, Çatalzeytin Belediyesi'nin katkılarıyla yapılan bir temizlik çalışması sırasında, yüzeyde yer alan taşlar belirli yerlere toplanmıştır. Olasılıkla bu çalışmanın da etkisiyle, fazla yüzey buluntusuna rastlanılmamıştır (Res.3-4).

Yapının geçirdiği onarımlar hakkında detaylı bilgi bulunmamakla birlikte, özellikle güney cephe orta bölümdeki burçta onarım izleri görülür (Res.5-6). Yapım sırasında kullanılan ahşap malzemenin, insan eli ile çıkarıldığı ya da yoğun nem nedeni ile çürümüş olduğu anlaşılmaktadır.¹⁸

Surun batı cephesi, Ginolu Koyu'nda hâlâ görülebilen parçalardan anlaşıldığı kadarıyla denize kaymıştır (Res.7). Benzeri bir durum kuzeybatı köşe duvarı için de geçerli olup, iyice açılan duvarın, her an denize kayma tehlikesi bulunmaktadır. Kuzey duvar doğu uca kadar aralıklarla izlenebilmekle birlikte, kayma tehlikesi, ciddi bir sorun olarak devam etmektedir.

Surun güneydoğu bölümünün de büyük oranda kaymış olması söz konusudur. Ancak yapılacak bir kazı sonrası temel izlerine ulaşılabilmesi mümkündür. Sur içi bölümde, iki mekâna ait kalıntılarla birlikte biri batı diğeri ise doğuda, bazı mekânlara ait olabilecek duvar izleri görülebilmektedir. Kalenin güneyinde toprak yolun batı ve doğusunda bulunan kalıntıların, kale ile bağlantıları ve işlevleri bugün için anlaşılamamaktadır (Res.8). Sur içinde bulunan mekânların ve sur dışı bağlantıların ortaya çıkarılması, yapılacak bilimsel bir kazı ile mümkün olabilecektir.

4.2. Plan Tanıtımı (Çiz.2)¹⁹ :

Bulunduğu alanın topografik yapısına uyan 37x153 m. ölçülerinde, doğu-batı doğrultusundaki kale; güneyde Ginolu Köyü'nün bir mahallesi, doğuda Mendirek ve Balıkçı Barınağı,²⁰ kuzeyde deniz ve batıda da Ginolu Koyu ile sınırlanan kaya bir taban üzerinde yer alır. Kinolis'in, kaynakların yalnızca yaz mevsiminde güvenli olduğunu bildirdiği eski limanı (Gökoğlu, 1952: 4),²¹ kalenin güneyinde, olasılıkla yerleşmenin ilk nüvesini oluşturan höyüğün yanında yer almaktadır.

¹⁷Yapılan inceleme gezisi sırasında, sur içi batı bölümde bir tahıl küpünün ağız kısmına ait kırık bir parça bulunmuştur. İlk incelemeyi yapan Dr. Meryem Acara Eser, parçayı 11. yüzyıla tarihlendirmiştir.

¹⁸ Güney burçta 2 ve kuzeybatı köşede 1 ahşap hatıl yuvası bulunmaktadır.

¹⁹ Kalenin plan tanıtımında, güney duvardan başlanarak saat yönünde ilerlenecektir. Metin ve dipnotlarda verilen ölçüler, yaklaşık değerleri ifade etmektedir. Kullanılan çizimler, ÇE-MİM Mimarlık Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. nce hazırlanmıştır.

²⁰ Mendirek ve Balıkçı Barınağı'nın inşası sırasında, deniz en geniş bölümde 80 m. doldurulmuş, Sürtüven Burnu ise doğuya doğru 150 m. uzatılmıştır.

²¹ Kapadokya valisi Arrianos'a ait olan bu bilgi Gökoğlu (1952:20)'de yer alır. Ancak, isim dışında yer gösterilmemiştir.

Kaleyi, modern kara yoluna bağlayan toprak yol üzerinde, 119.90, 72.60 ve 37.90 m. mesafede yer alan üç duvar kalıntısı, bugün için bilinemese de, kale ile ilişkili olmalıdır. Bu kalıntılar geçildiğinde, kalenin diğer bölümlerine oranla daha iyi korunmuş olan, doğu-batı doğrultusunda ve 100 m. uzunluktaki güney duvarına ulaşılır (Res.9).

Bu bölümde, birbirlerine 18.60 m. mesafede yer alan, 2.5-3m. kalınlığa sahip ara duvarları rahatlıkla izlenebilen iki burç yer almaktadır. Burca bitişik batı duvar, kuzeye doğru 21.40 m., doğu duvar ise 20 m. düzgün devam etmektedir. Bu bölümde burca 10 m. mesafede dikdörtgen biçimli bir paye yer almaktadır. Batı bölüm kuzeyinde surun kırılma noktasında, olasılıkla platform üzerine oturan bir burcun yer aldığı izlerden anlaşılmaktadır. Bu bölümden sonra sur izlenememekle birlikte, kuzeybatı köşe, mevcut duvar parçalarından hareketle rahatlıkla belirlenebilmektedir (Res.10).

Kalenin kuzey duvarı, doğuya doğru gidildikçe kimi yerde izlenebilse de, hâlâ büyük bir tehlike içeren kayma nedeniyle, 20 m. aşağıda bulunan ve Sürtüven Burnu'na dayanan denize dökülmüştür (Res.11).

Doğuda duvarın uç kısmından bazı parçalar görülmekle birlikte, güneybatıya doğru ilerlendikçe tekrar gözden kaybolmaktadır. Bu bölümde yapılacak bir sondaj, temel izlerinin bulunmasını sağlayabilecektir (Res.13).

Sur içinde, güney duvardaki burca bitişik 6x7 m. ölçülerinde bir mekân ile (Res.12), bu mekânın 6 m. kuzeyinde ve kalenin orta bölümünde, dikdörtgen biçimli, girişi kuzeybatı köşesinden olan bir yapı kalıntısı bulunmaktadır. Bu mekânın doğusunda, 15 m. mesafede bir başka yapıya ait olabilecek, 10 m. uzunluğunda bir duvar kalıntısı izlenebilmektedir. Sarnıç olarak değerlendirilen mekân kalıntısının 38.30 m. batısında, bir diğer mekâna ait olabilecek temel kalıntıları görülür ancak, işlevi hakkında kesin bir yargıda bulunmak, bugün için mümkün değildir.

Kalenin iç bölümünün doğuya doğru yükseliyor olmasından hareketle, bu bölümde başka mekân ya da mekânların varlığı düşünülebilir (Res.3-4). Ancak, bilimsel bir kazı yapılmaksızın biçim ve işlevleri hakkında yorum yapılması ve surdan günümüze gelebilen güney cephede, kesin bir duvar yüksekliğinin tespit edilebilmesi mümkün görünmemektedir.

4.3. Malzeme-Teknik (Res.6, 13)

Kinolis Kalesi'ni, malzeme-tekniik özellikleri ile yerel bir uygulama olarak nitelemek mümkündür. Sur ve kale içindeki mekânlar; yakın çevreden elde edilmiş moloz taş malzemenin, kireç harcı ile bağlanması sonucu örülmüştür. Malzeme boyutları birbirine yakındır. Taş sıraları arasında, yer yer daha ince taş plakalar dikkat

²² Kalenin güney duvarına 115 m. mesafede yer alan, büyük boyutlu moloz taş malzemeden oluşan yarım daire planlı kalıntı, yolu destekleyici bir istinat duvarı gibi görünmektedir. 100 m. mesafedeki kalıntı, toprak yolun batısında ve zemin seviyesinde olup temiz bir köşe izlenimi yaratmaktadır. toprak yolun batısında yer alan 80 m. mesafedeki kalıntı ise, istinat duvarı kalıntısı olmalıdır. Bu hali ile güneyde, en azından 100 m. mesafeden itibaren kaleye bağlanan bir yolun varlığı ileri sürülebilir. Konu ile ilgili kesin bir yargıya, yapılacak bir kazı sonucu varılması mümkündür.

²³ Burçlardan batıdakinin genişliği 11 m, yüksekliği ise 5 m.'dir. Alttaki dikdörtgen biçimli olan burcun üstte altıgene dönüştüğü izlenmektedir. Doğu burç, 7 m. genişliğinde ve 3 m. yüksekliğindedir.

²⁴ Yapı kalıntısı; 7.75x7.85 m. ölçülerindedir ve 1 m. duvar kalınlığına sahiptir. Günümüz duvar yüksekliği yaklaşık 1 m.'dir. Kaleyi inceleyen araştırmacılar, bir sarnıç varlığından söz etmektedirler. Tarif ettikleri yerde, anılan yapı kalıntısı bulunmakla birlikte; girişi bulunduğu göz önüne alındığında, sarnıç olamayacağı anlaşılmaktadır. Kalede bir sarnıç varlığı kesindir ancak, sur içinin diğer bölümlere göre daha alçak olan batı bölümünde aranması gerektiği ileri sürülebilir. Bu yargı, yapılacak bir kazı sonrası kesinlik kazanabilecektir.

çeker. Güneyde, batı burçta ve kuzeybatı köşede ahşap hatıl kullanımı söz konusudur (Res.10, 15).

Sur ve mekânlarda kullanılan malzemeler, biçim ve boyutları ile benzer olmalarına rağmen²⁵ ana yola yakın mesafedeki kalıntıların malzeme boyutları daha büyüktür (Res.14). Ayrıca, batıda yer alan burç, açıkça görülebilen ek izi nedeniyle, bu bölümün kesin bilinmeyen bir tarihte büyük çapta onarım geçirdiğini göstermektedir (Res.5-6). Yola yakın kalıntılar, batı burcun diğer bölümlerden daha özenli işçiliği ve dilatasyon, kalenin, kesin tarihlerini bilmek bugün için mümkün olamamakla birlikte en azından üç inşa/onarım dönemine sahip olduğunu düşündürmektedir. Benzer özelliklerin, örneklerden hareketle bölgedeki bir çok savunma yapısında mevcut olduğu söylenebilir.

5. DEĞERLENDİRME

5.1. Kaynakların Değerlendirilmesi²⁷

Kesin kuruluş tarihi bugün için bilinmeyen Kinolis'in, en azından M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren yerleşime sahne olduğu ileri sürülebilir. M.Ö. 5. yüzyıla tarihlene²⁸ bir mezar stelinin bulunmuş olması da, kaynak verileri ile paralellik göstermektedir. Konuyla ilgili Antik Çağ kaynaklarının, isim dışında başka bir bilgi vermemiş olmasından hareketle; Kinolis'in, Yunan Kolonizasyonu sırasında kurulan/ele geçirilen yerler arasında bulunduğu ancak²⁹ dönemi içerisinde önemli ve büyük bir yerleşme olmadığı sonucu ileri sürülebilir. Bu dönem kayıtları arasında en ilgi çekici olanı, Strabon'un Anti-Kinolis'ten söz ediyor olmasıdır. Strabon'un yazdıkları ve kalenin güneyinde yer alan höyüğün varlığından hareketle, biri yamaçta yer alan iki grup yerleşmenin varlığından söz edilebilir (Res.16).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Roma Dönemi Anadolu yollarını içeren haritalarda Abonauteichos/Ionopolis (İnebolu)'ten sonraki ilk durak olarak o günlerdeki adı ile *Cinolis* yer almaktadır. Dönemin harita tekniği, gerçeklik açısından tartışılabilir olmakla birlikte; kıyıda sıfır noktasında gösterilen yerleşmelerin yanında (örn. Herakleia Pontica [Ereğli]; Tieum, Amastris [Amasra]; Cyturus [Cideros] ve Sinope gibi), o günlerdeki adı ile *Cinolis*, kıyıdan içeride gösterilmiştir. Bu durum, *Cinolis*'in o tarihlerde kıyıdan içeride ve en azından burun üzerinde konuşlanmadığını gösteriyor olmalıdır.

²⁵ Bu görüş, yukarıda da belirtildiği gibi, yapılacak bir kazı ile bu bölümün Kale ile olan ilişkisinin anlaşılması sonucu kesinlik kazanabilecektir.

²⁶ Güllü Su, Hacı Veli, İlişi, İnebolu, Kadırğa, Meset, Çoban, Timur, Gazelli, Hıdır, Gidoros, Akça, Okçu, Molla Ahmet, Kızlar, Dia, Tios, Gökçe ağaç, Çoban ve Asar kaleleri örnek olarak verilebilir. Örnekler için bkz. (Gökoğlu, 1952: 160-178; Belke, 1996: 29-30, 80-81, bil. res.15, 49).

²⁷ Çeşitli vesilelerle belirtildiği gibi, Kinolis Kalesi'ni konu alan bu çalışma sırasında, bazı araştırmacıların belirttikleri yayın ve araştırmalara ulaşılammıştır. Bu kaynak ve çalışmalar şunlardır; Skylax, *Periplus*, (Tarihsiz); Kappadokya Valisi Arrianos'un Mektubu, (Tarihsiz); Marcianus, *Per. Men*, 9, (Tarihsiz); Wilson, 1966.

²⁸ Kastamonu Müzesi'nin, 27.08.1991 tarih ve 720 (37)-631 sayılı yazısı. İlgi yazıda; Sürtüven Burnu'nun güneyinde, temel kazısı sırasında bir hamam kalıntısının ortaya çıktığı, kuzey cephede yer alan mağaranın, sonradan dolan bir tünelle bağlandığından hareketle buradan sevkiyat-nakliyat sağlandığı belirtilmektedir. Kalelerde kaçış için kullanılan tünellerin varlığı bilinmektedir. Denizin hırçınlığı nedeniyle, limanı bile güvenli bulunmayan Kinolis'te, ticari sevkiyatın bu mağaradan yapılması uzak bir ihtimaldir.

²⁹ Araştırmacıardan Gökoğlu (1952: 20)'de; "Kapadokya valisi Arrianos limanın biraz açık olduğundan, eski adı Kinolis olup ancak yazın emin bir liman olabildiğinden bahseder. Marcianos bir köy olduğunu kaydeder." demektedir.

³⁰ Sürtüven Burnu'nun güney bölümü, kuzey rüzgarlarına karşı korunak sağlaması nedeniyle, eski limanın bitişiğindeki höyüğün bulunduğu alan yerleşim için oldukça güvenli olmalıydı.

Strabon'un (1991: 17) sözünü ettiği Anti-Kinolis belki de kıyıda, Sürtüven Burnu'nun güneyinde yer alan pazar yerini işaret ediyordu. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da, anılan dönemde bir kaleden söz etmek mümkün görünmemektedir. Günümüzde kalenin güneydoğusunda yer alan eski liman ve bitişiğindeki höyük, Anti-Kinolis olarak adlandırılan yerleşimin ilk nüvesini oluşturuyor olmalıydı (Çiz.3).

16. yüzyıla ait bir haritadan anlaşıldığı kadarıyla; o yıllarda *Ginopoli* olarak anılan yerleşmeye bitişik *Ginnoli* adlı ikinci bir yerleşme söz konusudur. Ginnoli olarak kaydedilen ikinci yerleşme, günümüzün ilçe merkezi Çatalzeytin olmalıdır. Bu görüşün, (1310/1894) tarihli harita ile doğrulandığı görülmektedir. Haritada bu kez Ginoli'nin doğusunda Çatalzeytin Kasabası gösterilmiştir (Anonim, 1310/1894).

Anadolu bir çok seyyah tarafından gezilmiş olmasına rağmen, Kinolis söz konusu olduğunda, seyahatnameler suskundur. Araştırmacılarından T. Akkaya, benzer bir durumun Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi) için de geçerli olmasından hareketle, "Karadeniz'in kıyı kentleri, Anadolu'nun doğusu ve güneyi gibi, seyyahlar tarafından fazla ilgi görmemiştir." değerlendirmesini yapar (1994:27).

Kinolis'in seyahatnamelerde yer almıyor oluşu tamamen konumu ile açıklanabilir niteliktedir. Kendisinden önce Amasra ve İnebolu, sonra ise Sinop gibi önemli liman kentlerinin varlığı, korunaklı olmayan limanı nedeniyle, erken dönemden itibaren bilinse bile Kinolis'e uğranmasını engellemiş olmalıdır.

İkinci önemli neden ise yine bölgesel topografya ile ilişkilidir.

"Karadeniz kıyıları, batı ve güney kıyılarına pek benzemez. Kıyıya koşut sıradağlar, kıyıda dar bir şerit bırakıp yamaçlardan akan sellerle yarılır. Derin boğazlardan geçip kendine yol açarak platodan inen iki büyük nehir, Yeşilırmak ve Kızılırmak (İris ve Halys), iki yerde delta oluşturmuş, kıyıların büyük kesimi sürekli esen kuzey rüzgarlarına açıktır. Yaz aylarında bile serin ve çoğu zaman yağmur getiren bu rüzgarlar ılıman bir iklim yaratırlar."

S. Lloyd'un bu sözleri, söylenenleri açıklamak için örnek oluşturmaktadır (1989: 7). Kara yolu trafiğinin zorluğu nedeni ile, bölgede daha çok deniz ulaşımının yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Erken dönemden itibaren bölgeden geçenler, topografik şartların zorlaması ile kara yolu yerine deniz yolunu tercih etmişler, çok çok batıda İnebolu doğuda ise Sinop'a gelerek denizden ilerlemek daha güvenli ve hızlı bulunmuştur. Kinolis hakkındaki kayıtların suskunluğu bu nedenlerle açıklanabilir niteliktedir.

Kinolis hakkında yapılan çalışmalar içerisinde, Belke (1996) en geniş çaplı araştırma olma özelliğini taşır. Özellikle, kalede *Santa Maria* adlı bir kilisenin bulunduğu ve 11. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bir mührün ele geçirildiği kaydından hareketle, tarihsel kaynaklarda hakkında hemen hiç bilgi bulunmayan yerleşmenin, en azından 11. yüzyılda bir resmi memura sahip olduğu öğrenilmektedir. Kinolis hakkındaki bu kayıtlar, kale ve günümüze gelebilen izler dışındaki ender bilgi kalıntılarını oluşturmaları açısından önemlidir.

³¹ Yeni Liman ve Balıkçı Barınağı, yerel yönetim tarafından 1999 yılında inşa ettirilmiştir. Ginolu Balıkçı Barınağı, günümüzde bölge balıkçıları için önemli bir çekim merkezi haline kazanmıştır. Barınak oluşturulurken eski liman büyük oranda doldurulmuştur. Bkz. <<http://www.catalzeytin.com>>; bununla birlikte, anılan höyük üzerinde yapılan yüzey araştırması sırasında, her hangi bir buluntuya rastlanmadığı da belirtilmelidir.

³² Karadeniz ve Anadolu'nun Karadeniz kıyılarından geçen seyyahlarla ilgili bilgi için bkz. (Yerasimos, 1991).

³³ Günümüzde bile, kara yolu ile bölgeye ulaşım zor şartlar altında yapılmaktadır. Motorlu trafik, kıyıyı takip eden dar ve kıvrımlı yollarda ağır ve dikkatli hareket etmek zorundadır.

³⁴ *Horeiaros* sıfatını taşıyan ve depo sorumlusu olduğu anlaşılan bu memura ait bilginin, günümüzde St.Petersburg Ermitage Müzesi'nde bulunan ve henüz yayımlanmamış bir mühür üzerinden elde edildiği

5.2. Mimari Değerlendirme

Hem arkeolojik hem de kaynak verileri ile M.Ö.5. yüzyıldan itibaren yerleşim gördüğü kesin olan Kinolis'in, bu tarihte bir kaleye sahip olup olmadığı bugün için bilinmemektedir. Erken dönem buluntularının, Sürtüven Burnu'nun güneyinde ele geçmesi, Antik Kinolis'in bu bölgede konumlandığına işaret etmektedir (Çiz.3).

Kaynak verilerinin M.S.1. yüzyıl sonrasında kesilmesi, yerleşmenin bu tarihten sonra önemini yitirdiğini göstermektedir. Kale için araştırmacıların Bizans Dönemine işaret ediyor olmaları, benzer örneklerden hareketle doğru olmakla birlikte, kesin bir tarih önerisi yapabilmek bugün için mümkün değildir. Bununla birlikte, kalede bulunan mühür ve inceleme sırasında yüzeyde bulunan 11. yüzyıla ait pithos ağzı, bu tarihlerde Kinolis'in canlı bir ticaret durağı olması ihtimalini güçlendirmektedir. Venedik ve Cenevizliler'in Karadeniz ticareti ile ilgilenmeleri, Santa Maria Kilisesi'nin bir deniz haritasında tasvir edilmesi göz önüne alındığında; Kinolis'in, Karadeniz ticareti sırasında kullanılmış duraklardan olduğu sonucu ileri sürülebilir (Çiz.4).

En azından, üç onarım dönemi görülebilen kalenin girişi için mevcut izlere bakılarak yapılan değerlendirmeler; güney cephe ortasındaki burcu işaret etmektedir (Res.15). Ancak, bu bölümün de elden geçirilmiş olması, girişin yapısı hakkında yargıya varılmasını imkansızlaştırmaktadır. Kale kapısının, açıkta yer alamayacağından hareketle; bugün cami yanındaki ve toprak yol kenarındaki kalıntıların, bir ön giriş ya da dış surun varlığını gösteriyor olduğu düşünülebilir olasılıklar içerisindedir.

Günümüze kısmen gelebilen güney cephe üzerinde yer alan burçlar ve destek, surun genel yapısına ilişkin bilgi vermekle birlikte, yükseklik tespiti mümkün olamamaktadır.

Kale içinde, araştırmacılar tarafından sarnıç olarak değerlendirilen mekân, bir kapıya sahip olması nedeniyle farklı bir işlev taşıyor olmalıdır. Bu mekânın batı ve doğusundaki mevcut izler, başka mekânların varlığını bildirir (Res.12).

6.SONUÇ

Mevcut kaynak verileri ve bulunan bir Mezar Steli'nin de gösterdiği gibi, Kinolis'te ilk yerleşme yaklaşık olarak M.Ö.5. yüzyılda gerçekleşmiştir. Ancak, Sürtüven Burnu üzerinde yer alan kalenin kesin olarak ne zaman inşa edildiğine yönelik veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bölge tarihçesine bakıldığında 9. yüzyıla birlikte, Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz'de toparlandığı anlaşılmaktadır. Bu yayılma siyaseti nedeniyle, yerleşmelerin güçlendirilmiş olması varsayımı ve bir Bizans depo görevlisine ait mühür buluntusu, 11. yüzyılda yerleşimin canlı olması; fazla veri bulunmamakla birlikte Kinolis Kalesi'nin inşa tarihinin, 9.-11. yüzyıllar olarak önerilmesini mümkün kılmaktadır.

Günümüzde iyi durumda olmayan Kinolis Kalesi'nin, kuzey bölümündeki kayma tehlikesi ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

belirtilmiştir (Belke, 1996: 232). Kinolis'te yer alan ve adının Santa Maria olduğu belirtilen kilise hakkında veriye ulaşılamamıştır. İncelenen piskoposluk listelerinde adına rastlanılmayan kilise için Belke (1996: 232)'de gösterilen deniz haritası için bkz. (Delatte, 1947: 29, 229).

³⁵ Kinolis'in bu dönemde küçük bir balık pazarı olma olasılığı güçlü bir ihtimaldir.

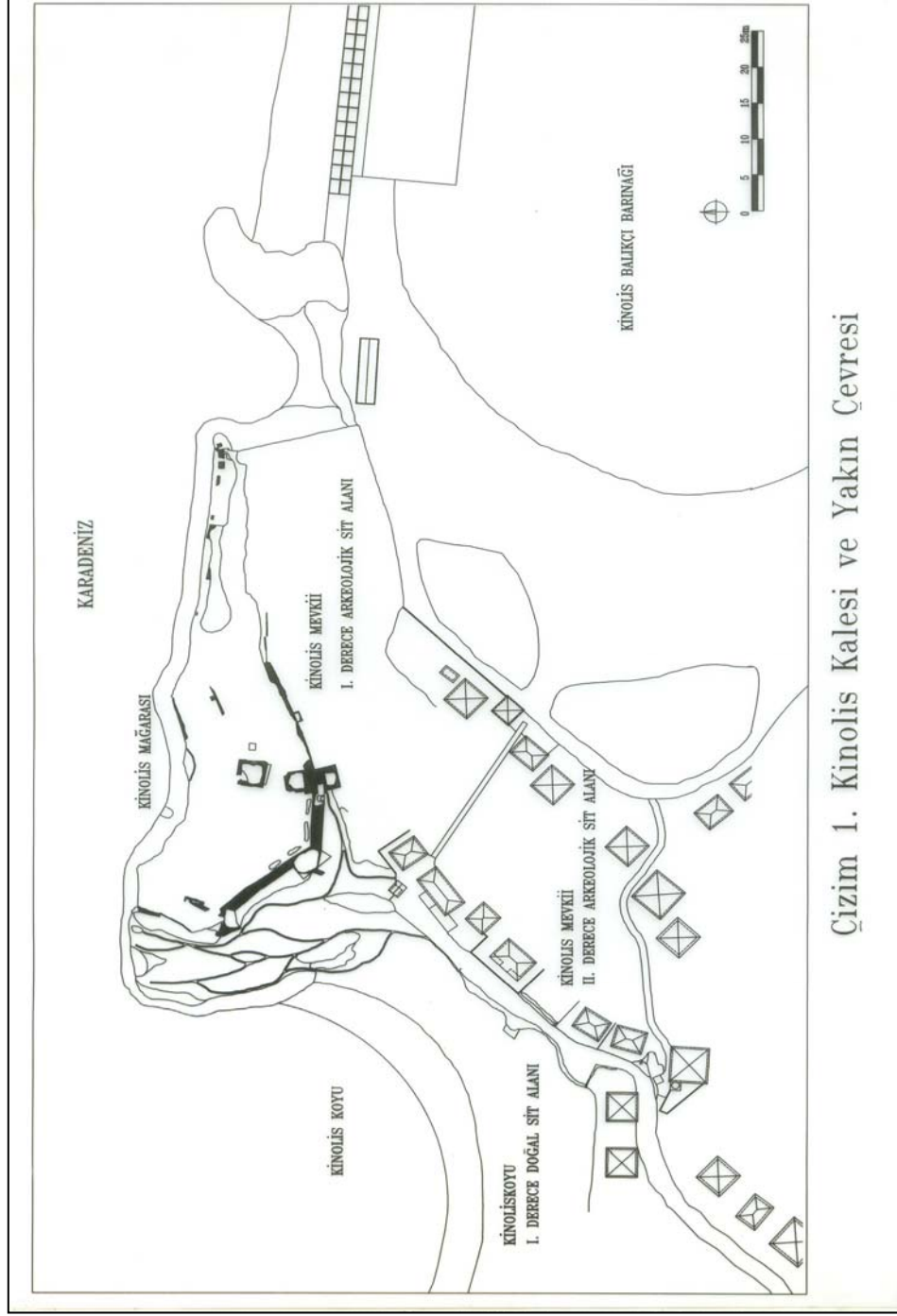
³⁶ Yerleşimin özel bir ticari metaya sahip olmadığı göz önüne alınırsa, bölgedeki bir çok merkezde olduğu gibi, kereste ve balık ticareti yapıldığı düşünülebilir.

³⁷ Umar (1988b: 21)'de "*Kıstakta, surların antısal Propylon'lu (ön kapılı) bir girişi vardı*" demektedir. Araştırmacının, hangi veri ya da verilerden hareketle bu sonuca ulaştığı anlaşılamamaktadır.

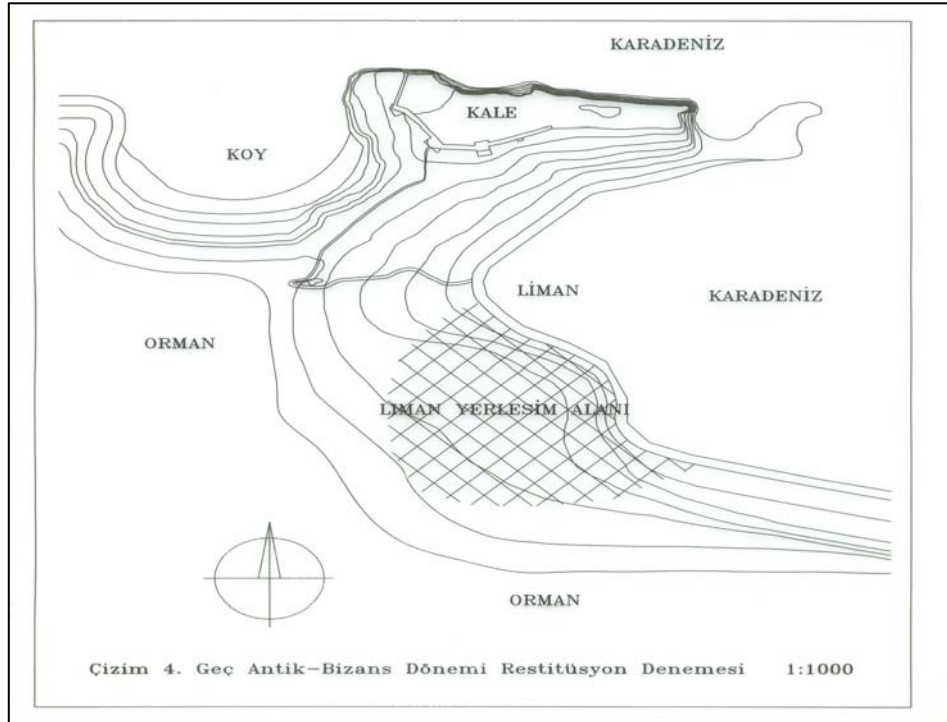
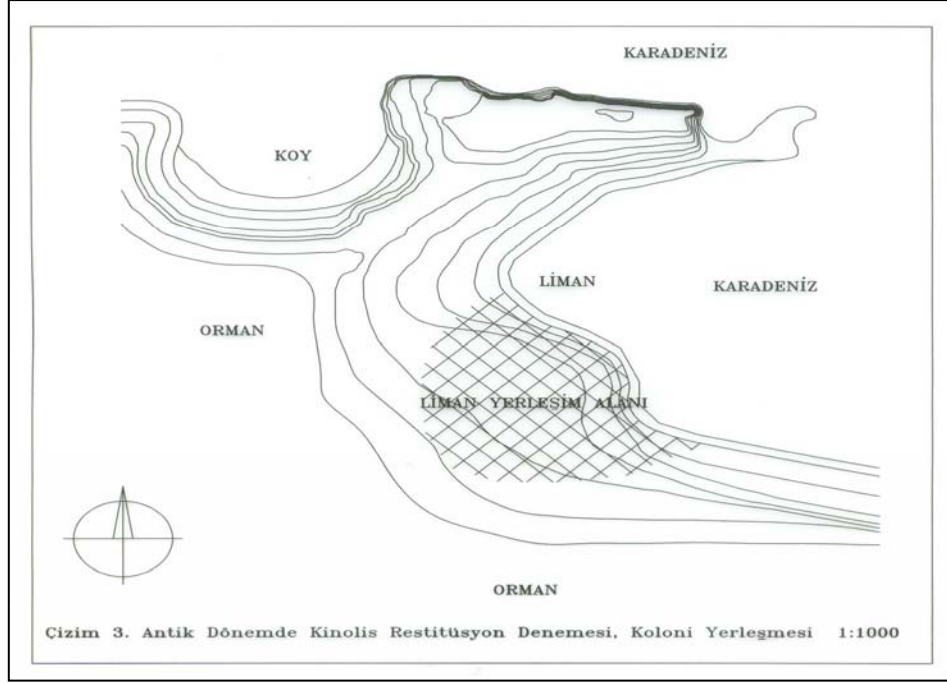
Kaynaklar

- Akkaya, Tayfun (1994). *Herekleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi)'nin Tarihi Gelişimi ve Eski Eserleri*, İstanbul: Troya Yayıncılık
- Anonim, (1894).*Kastamonu Salnamesi 1310*
- Anonim, (1970)."Çatalzeytin", *MEYDAN LAROUSSE*, 3, İstanbul: 153
- Anonim, (1972),"Portolon", *MEYDAN LAROUSSE*, 10, İstanbul: 25
- Anonim, (1973)."Skylaks", *MEYDAN LAROUSSE*, 11, İstanbul: 410
- Anonim, (1997). *XIV-XVIII. Yüzyıl Portolan ve Deniz Haritaları. Portolani e Carte Nautiche XIV-XVIII. Secolo*, İstanbul: İtalyan Kültür Merkezi Yayını, no.18
- Anonim, <<http://www.çatalzeytin.com>>, 25 Temmuz 2002, Ankara
- Atsız, Nihal (1991). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Belke, Klaus (1996). *Paphlagonien und Honorias, Tabula Imperii Byzantini*, Wien
- Bijişkyan, P. Minas, (1817-1819, 1969). *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası*, (Çev. Hrand D. Andreasyan), İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi.
- Bratianu, G.I. (1929). *Recherches sur Le Commerce Génois dans La Mer Noire au XIII Siècle*, Paris
- Calder, W.M., (1958). *A Classical Map of Asia Minor*, British Institute of Archaeology, London
- Decel, A. (1977). "Karadeniz", *İSLAM ANSİKLOPEDİSİ*, 57-58, İstanbul: 230-246
- De Clavijo, Ruy Gonzales (1993). *Anadolu-Orta Asya ve Timur (Embajada a Tamor Làn)*, (çev.Ömer Rıza Doğrul, sad.Kâmil Doruk), İstanbul: Ses Yayınları
- De Saint-Martin, M. Vivien (1852). *Description Historique et Géographique de L'Asie Mineure, Comprenant Les Temps Anciens, Le Moyen Age et Les Temps Modernes*, Paris
- Delatte, A. (1947). *Les Portulans Grecs*, I-II, Liege Paris
- Freely, J. (1996). *The Redhouse Guide to The Black Sea Coast of Turkey*, İstanbul
- Foss, Clive (1991). "Paphlagonia", *THE OXFORD DICTIONARY OF BYZANTIUM*, 3, New York: 1579
- Gökoğlu, Ahmet, (1952). *Paphlagonia-Paflagonya- Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*, I, Kastamonu
- Heyd, W. (2000). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, (çev. E.Z. Karal), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Hind, J.G.F. (1971). *Greek Colonisation in the Black Sea Area in the Archaic and Classical Periods*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Cambridge
- Homeros, (1984). *İlyada*, II/851-855, (çev. A.Erhat-A.Kadir), İstanbul
- Işık, Adem (2001). *Antik Kaynaklarda Karadeniz Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- İbn Bibi, (1996). *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçukname)*, I, (haz. M. Öztürk), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Jones, A.H.M.,(1971). *The Cities of The Eastern Roman Provinces*, Oxford: 147-150.
- Le Quien, M. (1958). *Oriens Christianus*, I/X (Provincia Paphlagoniæ), Graz: 549-566

- Lloyd, Seton (1989). *Türkiye'nin Tarihi. Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*, Ankara
- Mansel, Arif Müfit (1984). *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Nicol, D.M. (2000). *Bizans ve Venedik. Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, (çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları
- Ostrogorsky, Georg (1986). *Bizans Devleti Tarihi*, (çev. F. Işıltan), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Pliny, (1942). *Natural History*, II-VI/5-6, (M.Ö.1.-M.S. 1. yüzyıl), (çev. H. Rackham), Cambridge
- Ramsay, William (1962). *The Historical Geography of Asia Minor*, Amsterdam
- Ruge, W. (1921). "Kinolis", *PAULYS REALENCYCLOPÄDIE DER CLASSISCHEN ALTERTUMSWISSENSCHAFT*, 11-1
- Skylax, (tarihsiz). *The Periplus of Pseudo-Skylax*, (çev. G.Shipley), <www.le.ac.uk/ar/gjs/skylax_for_www_02214.pdf>, 90, 2001, 10 Ağustos 2002, Ankara
- Strabon, (1991). *Coğrafya, Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV)*, (M.Ö. 1.-M.S. 1. Yüzyıl), (çev. A. Pekman), İstanbul
- Texier, Charles (1862), *Asie Mineure. Geographique, Historique et Archeologique Des Provinces et Des Villes De Chersonnese D'Asie*, Paris
- Turan, Osman, (1993). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ankara: Boğaziçi Yayınları
- Turan, Şerafettin, (1990). *Türkiye-İtalya İlişkileri I, Selçuklular'dan Bizans'ın sona Erişine*, İstanbul: Metis Yayınları
- Umar, Bilge , (1988a). *Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi, Türkiye Türkleri Ulusunun Oluşması*, İstanbul Umar, Bilge, (1988b). *Paphlagonia*, İstanbul
- Umar, Bilge, (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul
- Ünal, S. (1984). *Kastamonu Çatalzeytin Mangan Cevherinin Özütlenabilirliği*, H.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Mühendislik Tezi, Ankara
- Yerasimos, Stefanos (1991). *Les Voyageurs dans l'Empire Ottoman, XIVe-XVIe siecles*, Ankara:
- Yücel, Yaşar (1991). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*,I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Wilson, D. R., (1966), *The Historical Geography of Bithynia, Paphlagonia and Pontus in the Greek and Roman Periods; a New Survey with Particular Reference to Surface Remains Still Visible* (Ungedruckte diss), Oxford
- Zgusta, Ladislav, (1984), *Kleinasiatische Ortsnamen*, Heidelberg: Carl Winter: Universitätsverlag,
- Ziegler, K. ve W. Sontheimer, (1969). *Der Kleine Pauly*, 3 (1969), Stuttgart

Çizim 1. Kinolis Kalesi ve Yakın Çevresi

Resim 1. Çatalzeytin'den Batıya Bakış, Sürtüven Burnu.

Resim 2. Kale, Güneydoğu'dan Genel Görünüm.

Resim 3. Sur İçi, Batıya Bakış.

Resim 4. Sur İçi, Doğuya Bakış.

Resim 5. Güney Cephe, Doğu Burç, Doğuya Bakış.

Resim 6. Güney Cephe, Doğu Burç, Ek İzi, Ayrıntı.

Resim 7. Kinolis Koyu'ndan Batı Cepheye Bakış.

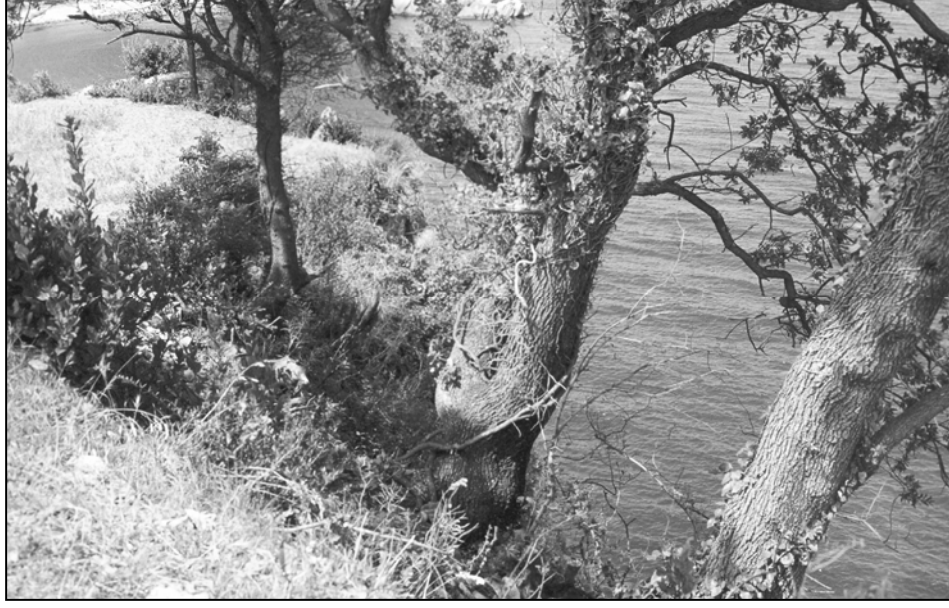
Resim 8. Kale'den Güneye, Toprak Yola Bakış, Duvar Kalıntıları.

Resim 9. Surlar, Güneybatı Bölümüne Bakış.

Resim 10. Sur, Kuzeybatı Köşe, Ayrıntı.

Resim 11. Kuzey Bölüm, Batıya Bakış.

Resim 12. Yapı Kalıntısı (Sarnıç ?), Güneye Bakış.

Resim 13. Sur, Güney Cephe, Doğuya Bakış.

Resim 14. Toprak Yolun Doğusu, Duvar Kalıntısı.

Resim 15. Sur, Güneybatı Bölüm, Giriş Olarak Değerlendirilen Burç.

Resim 16 Sürtüven Burnu'nun Güneyi; Kale, Konutlar ve Höyük.

